

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยโดยใช้กรณีการศึกษาเฉพาะโรงเรียนนาบัววิทยา จังหวัดพิษณุโลก นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและวิธีดำเนินงาน ปัญหา การแก้ไขปัญหา และผลการดำเนินงานของโรงเรียนนาบัววิทยา เนื่องจากโรงเรียนนาบัววิทยา ได้รับเลือกเป็นโรงเรียนแม่แบบ 1 ใน 51 โรงเรียนปีการศึกษา 2531 และได้รับการประเมินจากคณะกรรมการขยายโอกาสทางการศึกษา กรมสามัญฯ ว่าเป็นโรงเรียนที่อยู่ในระดับดีมาก รวมทั้งมีอัตราการเรียนต่อของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นอยู่ในระดับสูงมากเช่นกัน

วิธีการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสภาพทางเศรษฐกิจของจังหวัดพิษณุโลก และโรงเรียนนาบัววิทยา ตลอดจนเอกสารรายงานการประเมินและติดตามงานเกี่ยวกับโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา รวมทั้งสิ้น 27 รายการ

ให้การศึกษาภาคสนาม สังเกตการทำงานของโรงเรียนสภาพแวดล้อมต่างๆ และสัมภาษณ์ สอบถาม ครู-อาจารย์ นักเรียน และผู้ปกครอง จำนวน 21, 300, และ 50 คนตามลำดับ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเอกสาร และการสำรวจภาคสนาม ทำให้เข้าใจและได้ข้อมูลอย่างละเอียดเกี่ยวกับ

1. สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่ตั้งโรงเรียนนาบัววิทยา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน คือประชาชนร้อยละ 90 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำไร่ ทำนา แต่เนื่องจากสภาพที่ตั้งของชุมชนเป็นที่ราบหุบเขาซึ่งไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก ทำให้ได้ผลผลิตน้อย ประกอบกับสภาพภูมิอากาศไม่เอื้ออำนวย และนอกจากนี้ราคาผลผลิตทางเกษตรกรรมยังมีราคาอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ถึงแม้ว่าหลายครัวเรือนจะประกอบอาชีพเสริมอย่างอื่น เช่น การทำเกลือสินเธาว์

การทำไม้กวาด เครื่องปั้นดินเผา การทอเสื่อ การทอผ้า การเลี้ยงสัตว์ และการเก็บของป่า ก็ยังไม่เพียงพอ จึงทำให้สภาพความเป็นอยู่ในชุมชนไม่สู้ดีนัก บางครัวเรือนมีสภาพที่อยู่อาศัยทรุดโทรม การตั้งบ้านเรือนก็กระจัดกระจายอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ การคมนาคมติดต่อระหว่างหมู่บ้านเป็นถนนดิน และทางเดินเท้า ซึ่งในฤดูฝนจะเป็นอุปสรรคในการเดินทางเป็นอย่างมาก จากสภาพความเป็นอยู่ดังกล่าว จึงไม่เอื้ออำนวยต่อการศึกษาของบุตรหลานให้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาได้

2. ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนนาบัววิทยา พบว่า โรงเรียนนาบัววิทยา อยู่ห่างจากตัวอำเภอนครไทย ประมาณ 12 กิโลเมตร ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลนาบัว มีเนื้อที่ 49 ไร่ ลักษณะของพื้นที่อยู่บนเนินสูงและห่างไกลจากชุมชน

สภาพปัจจุบัน โรงเรียนนาบัววิทยา มีอาคารเรียนถาวรแบบ 216 ค จำนวน 1 หลัง อาคารโรงฝึกงานจำนวน 1 หลัง บ้านพักครูจำนวน 8 หลัง บ้านพักภารโรง จำนวน 1 หลัง ห้องน้ำห้องส้วม จำนวน 2 หลัง มีสนามฟุตบอล สนามบาสเกตบอล และสนามวอลเลย์บอล อย่างละ 1 สนาม

ในปีการศึกษา 2531 มีจำนวนครูที่ปฏิบัติราชการอยู่ในโรงเรียนทั้งหมด 21 คน ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดพิษณุโลก จบปริญญาตรี เป็นโสด 13 คน และพักอาศัยอยู่บ้านพักครูจำนวน 17 คน มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 405 คน เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 198 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 102 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 105 คน และมีนักการภารโรงจำนวน 4 คน เป็นคนอำเภอนครไทยทั้งหมด โรงเรียนเปิดแผนการเรียน 4 แผน คือ แผนอังกฤษ-คณิตศาสตร์ แผนอังกฤษ-คณะคณิตศาสตร์-อุตสาหกรรม แผนอังกฤษ-คณิตศาสตร์-คหกรรม และแผนอังกฤษ-คณิตศาสตร์-ศิลปศึกษา

โรงเรียนนาบัววิทยา ให้บริการด้านการศึกษา ครอบคลุมพื้นที่ต่างๆ 3 ตำบล คือ ตำบลนาบัว ตำบลยางโกลน และตำบลน้ำกุ่ม มีโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่บริการจำนวน 14 โรงเรียน นอกจากนี้ยังมีนักเรียนนอกเขตพื้นที่บริการมาเรียนที่โรงเรียนนาบัววิทยาด้วย เช่น จากตำบลบ่อโพธิ์ โรงเรียนเหล่านี้อยู่กระจัดกระจายตามหมู่บ้านต่างๆ ซึ่งบางแห่งอยู่ห่างจากโรงเรียนนาบัววิทยามากกว่า 21

กิโลเมตร การคมนาคมติดต่อระหว่างโรงเรียนมีถนนหรือทางเดินเท้า ซึ่งในฤดูฝน จะเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางของนักเรียนเป็นอย่างมาก

3. การดำเนินงานของโรงเรียนนาบัววิทยา ตามมาตรการของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่า โรงเรียนดำเนินการได้ทั้ง 19 กิจกรรมใน 5 มาตรการ จากการประเมินของผู้วิจัยได้ผลดังนี้คือ

3.1 กิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการได้ผลดีมาก มี 8 กิจกรรม คือ การยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา การจัดหาหนังสือให้นักเรียนยืมเรียน การจัดที่พักในโรงเรียน การลดค่าใช้จ่ายในด้านกางเกง และด้านอื่น ๆ การจัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองในด้านอาหารและน้ำ การจัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองในด้านเครื่องนุ่งห่มและเครื่องมือเครื่องใช้ การจัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองในการพัฒนาบ้าน และกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาโครงการโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง

3.2 กิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการได้ผลดี มี 8 กิจกรรม คือ การจัดทำแผนงานและแผนปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน การจัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองในการป้องกันโรคภัย และการใช้สมุนไพร การสร้างความสัมพันธ์กับกระบวนการศึกษานอกโรงเรียน การร่วมมือกับบุคลากรและหน่วยงานภายนอก การส่งเสริมการปลูกต้นไม้ และการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

3.3 กิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการได้รับผลน้อย มี 3 กิจกรรม คือ การจัดหน่วยเรียน การจัดการศึกษาแบบกึ่งระบบโรงเรียน และการผลิตสื่อบทเรียนสำเร็จรูป

จากการศึกษาพบว่า กิจกรรมที่ได้ผลดีมากนั้น เป็นกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการของเด็กนักเรียน ผู้ปกครอง อยู่แล้ว ประกอบกับโรงเรียนมีกลยุทธ์และวิธีการในการทำงานให้เกิดความสำเร็จดังกล่าว และกลยุทธ์เหล่านี้ได้แก่

1. กลยุทธ์ในการวางแผนงาน ก่อนดำเนินการโรงเรียนโดยอาจารย์ใหญ่ จะมีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อวางแผนกับผู้ช่วยฝ่ายต่างๆ หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบงาน แล้วนำเข้าสู่ที่ประชุมครู-อาจารย์ทั้งหมดได้ทราบ เพื่อให้ครู-อาจารย์ทุกคนเข้าใจและให้ความร่วมมือ แต่ถ้าเป็นงานที่อยู่ในอำนาจของผู้บริหาร

ตามระเบียบหรือกฎหมายแล้ว ผู้บริหารก็สั่งการโดยไม่ต้องขอความคิดเห็นจากผู้ใต้
ในบังคับบัญชา

2. กลยุทธ์ในการจัดองค์กรและจัดตัวบุคคล ในการบริหารงาน โรงเรียน
ได้จัดองค์การบริหารงานไว้ชัดเจนเป็นองค์การกำหนดหน้าทำงาน การแบ่งหน้าที่การ
งาน เพื่อให้รู้ว่าใครทำอะไรและจัดตัวบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามสายงานขององค์
การที่กำหนดไว้ โดยให้ทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบนอกเหนือจากงานสอนนักเรียน การ
กำหนดตัวครู-อาจารย์ โรงเรียนจะใช้วิธีพิจารณาในที่ประชุม แล้วออกมาเป็นคำสั่ง
ของโรงเรียนเป็นลายลักษณ์อักษร

3. กลยุทธ์ในการสั่งการ การสั่งการ ที่ผ่านมา คือการสั่งการให้ครู-
อาจารย์ปฏิบัติงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของผู้นั้นอยู่แล้ว โรงเรียนมอบหมายงาน
เป็นลายลักษณ์อักษรและด้วยวาจา ถ้าเป็นงานที่ทำเป็นคณะ หรืองานที่มีชื่ออยู่ใน
หน้าที่รับผิดชอบของครู-อาจารย์ โรงเรียนสั่งการโดยออกเป็นคำสั่งของโรงเรียน
ระบุขอบเขต และอำนาจหน้าที่ของผู้ได้รับแต่งตั้งไว้ชัดเจน

4. กลยุทธ์ในการประสานงาน การประสานงานกับครู-อาจารย์ภายใน
โรงเรียน อาจารย์ใหญ่เปิดโอกาสให้ครู-อาจารย์ เข้าพบปรึกษาหารือได้อย่างเป็น
กันเอง แต่ถ้าเป็นการประสานงานที่ต้องการให้มีการรับผิดชอบหรือบังคับบัญชาตาม
สายงานโรงเรียนจะประสานงานผ่านผู้ช่วย หัวหน้าฝ่ายหรือหัวหน้างาน ส่วนในการ
ประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก โรงเรียนใช้วิธีไปประสานงานเป็นการ
ส่วนตัวก่อน ส่วนใหญ่อาจารย์ใหญ่จะเป็นผู้ไปประสานเอง โดยใช้ความสัมพันธ์ส่วน
ตัวติดต่องานได้มาก เพราะอาจารย์ใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในท้องที่อำเภอนครไทยอยู่
แล้ว ประกอบกับเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี ทำให้บุคคลหรือหน่วยงานภายนอกให้ความ
ร่วมมือดี และบางครั้งเชิญมาเป็นคณะกรรมการหรือวิทยากร

5. กลยุทธ์ในการติดตามงาน โรงเรียนใช้วิธีติดตาม 3 ทาง คือ

5.1 อาจารย์ใหญ่เป็นผู้ติดตามงานโดยร่วมมือปฏิบัติกิจกรรมพร้อมกับ
คณะครู-อาจารย์

5.2 คณะกรรมการนิเทศและติดตามผล จะทำการติดตามและ
ประเมินผลงานของการปฏิบัติกิจกรรมของโรงเรียน

5.3 ครู-อาจารย์ผู้ปฏิบัติงานหรือหัวหน้าคณะทำงาน บันทึกรายงานผลการปฏิบัติงานเสนออาจารย์ใหญ่

ถึงแม้ว่าโรงเรียนมีกลยุทธ์ในการดำเนินงานดังกล่าว การดำเนินงานบางกิจกรรมก็ยังสามารถรับผลน้อย เนื่องจากมีปัญหาและสาเหตุดังต่อไปนี้ คือ บุคลากรในโรงเรียนมีน้อย และยังขาดความชำนาญโดยเฉพาะการผลิตสื่อบทเรียนสำเร็จรูปและผู้ปกครองยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับการจัดหน่วยเรียนนอกระบบโรงเรียน และการศึกษาแบบกึ่งระบบโรงเรียน

การอภิปรายผล

1. กิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการได้ผลดีมาก เป็นเพราะเหตุว่ากิจกรรมเหล่านี้จัดได้ตรงตามความต้องการของครู-อาจารย์ นักเรียนและผู้ปกครองของนักเรียน ซึ่งต่างก็มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก กิจกรรมที่ดำเนินการได้ผลดีมาก ได้แก่

1.1 การยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา เป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์จะลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองนักเรียน ในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ผู้ปกครองนักเรียนส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากขึ้น เนื่องจากในช่วงแผนการพัฒนาศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) รัฐมีนโยบายที่จะกระจายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นไปสู่ท้องถิ่นชนบทมากขึ้น โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ยากจน ผู้ปกครองไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อ จากการสำรวจและศึกษาวิจัยของกรมสามัญศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เมื่อปีการศึกษา 2528 พบว่า ความยากจนของผู้ปกครองเป็นสาเหตุหนึ่งทำให้ไม่สามารถส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้ (กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา 2530:3-4) จากการศึกษาของเทียมจันทร์ จาตุกัญญาประทีป (2533:74-75) และประเสริฐ แก้วเพชร (2528:174-176) ก็พบว่า รายได้ของบิดามารดา หรือผู้ปกครองนักเรียนเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนมากที่สุด และเป็นตัวแปรตัวหนึ่งในการแยกนักเรียนที่ศึกษาต่อ และไปศึกษาต่อในระดับมัธยม

ศึกษาตอนต้น ดังนั้น การยกเว้นเงินบำรุงการศึกษาให้แก่นักเรียนในเขตพื้นที่ยากจน 38 จังหวัด ซึ่งรวมเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนนาบัววิทยาลัยด้วย ย่อมมีผลทำให้ผู้ปกครองส่งบุตรหลานเข้าเรียนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการติดตามผลโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2530:7) พบว่า "การยกเว้นเงินบำรุงการศึกษาเป็นแรงจูงใจให้ผู้ปกครองส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อเป็นอย่างยิ่ง เพราะฐานะของผู้ปกครองส่วนใหญ่มีรายได้ค่อนข้างต่ำ"

1.2 การจัดหาหนังสือให้นักเรียนยืมเรียน เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ลดค่าใช้จ่ายผู้ปกครอง โรงเรียนดำเนินการได้ผลดีมาก เนื่องจากครู-อาจารย์ผู้สอนให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการสำรวจความต้องการหนังสือแบบเรียน การรับหนังสือไปแจกนักเรียนและเก็บส่งคืนห้องสมุดเมื่อเลิกใช้แล้ว และที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ครู-อาจารย์ที่สอนได้ช่วยกันกำชับนักเรียนให้ดูแล และรักษาหนังสือโดยการห่อปก ก่อนส่งคืนซ่อมแซมให้เรียบร้อย ถ้าเกิดสูญหายให้รีบรายงานครูประจำวิชา นอกจากโรงเรียนได้จัดหาหนังสือมาโดยจัดซื้อด้วยเงินงบประมาณแล้ว ยังได้ขอบริจาคจากโรงเรียนอื่น หรือ จัดซื้อเพิ่มเติมด้วยเงินบริจาคตามความต้องการ

1.3 การจัดที่พักในโรงเรียน เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนในชนบทห่างไกลจากโรงเรียนไม่น้อยกว่า 10 กิโลเมตร หรือไม่สามารไปเข้าเรียนกลับได้ (กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา 2531:4) จากการศึกษาพบว่า นักเรียนที่พักอยู่ในที่พักทั้งหมด 64 คน มีบ้านอยู่ห่างไกลจากโรงเรียนเกิน 10 กิโลเมตร ดังนั้นถ้าโรงเรียนไม่มีที่พักนักเรียนก็จะไม่มีโอกาสได้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น การจัดที่พักของโรงเรียนนาบัววิทยาลัยจัดโดยใช้วัสดุท้องถิ่นเป็นไม้ไผ่ และหญ้าคา มีการให้นักเรียนได้พัฒนาบ้าน การอยู่ด้วยกับระบบหมู่ มีการปฏิบัติตนทางศาสนา เป็นต้น การติดตามผลโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตชนบทยากจน 38 จังหวัด ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2530:9) รายงานว่า โรงเรียนนาบัววิทยาลัย จัดที่พักได้ดีมาก โดยไม่ได้ใช้งบประมาณจากส่วนกลาง อาคารที่พักใช้วัสดุท้องถิ่นเป็นหลัก ที่พักนักเรียนแยกเป็นนักเรียนหญิงและชาย มีการฝึกอบรมให้นักเรียนเรียนรู้จักการตกแต่งที่พักหน้าอยู่ และจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ครู-อาจารย์ นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน

โรงเรียนนาบัววิทยา มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานจัดที่พักนักเรียนอยู่ในระดับมากทุกกลุ่ม ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานจัดที่พักนักเรียน ได้รับความสำเร็จมาก คือความร่วมมือของคณะครูที่เป็นคณะกรรมการบริหารบ้านพัก อีกประการหนึ่ง ครูเหล่านี้ทุกคนอาศัยอยู่ในบ้านพักครู ทำให้มีเวลาที่จะดูแลนักเรียนได้มากนอกจากนี้โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากชุมชนเข้ามามีส่วนรวมในการจัดกิจกรรม

1.4 การลดค่าใช้จ่ายในด้านการแต่งกายและด้านกิจกรรมต่างๆ การดำเนินงานของโรงเรียนในกิจกรรมนี้ คณะครูอาจารย์ นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนนาบัววิทยา ต่างก็มีความพึงพอใจอยู่ระดับมาก จากการสอบถามผู้ปกครองพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยที่ให้ผู้ปกครองแต่งเครื่องแบบนักเรียนไปเรียนเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งสอดคล้องกับการติดตามผลโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2530:9) พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ร้อยละ 75 เห็นว่าควรแต่งเครื่องแบบ เพราะมีความเป็นระเบียบ ปลอดภัยแก่เด็ก และยังสร้างความปลอดภัยให้แก่เด็กด้วย รวมทั้งทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างนักเรียน และเด็กที่ไม่ใช่ นักเรียน ซึ่งง่ายต่อการดูแลความประพฤติ สำหรับเครื่องแบบลูกเสือ ยุวกาชาด หรือการกีฬา โรงเรียนได้ผ่อนผันให้นักเรียนไม่ต้องแต่ง ซึ่งตรงกับความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครอง จากการสัมภาษณ์ ครู-อาจารย์โรงเรียนประถมศึกษาครั้งนี้ พบว่า ครู-อาจารย์ที่ให้สัมภาษณ์ ส่วนใหญ่ร้อยละ 60.61 เห็นด้วยมากที่ผ่อนผันให้นักเรียนไม่ต้องแต่งเครื่องแบบดังกล่าว สอดคล้องกับการติดตามผลโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2530:10) พบว่า ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และครู ก็เห็นตรงกันว่ามีเครื่องแบบบางอย่าง เช่น ลูกเสือ ยุวกาชาด เป็นต้น ควรมีการยกเว้นหรือแต่งในลักษณะประหยัดสรุปได้ว่า การดำเนินงานลดค่าใช้จ่ายในด้านการแต่งกายและด้านกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนได้สอดคล้องกับความต้องการของคณะครูนักเรียนและผู้ปกครอง

1.5 การจัดกิจกรรมการศึกษา ส่งเสริม ให้นักเรียนช่วยตนเองในด้านอาหารและน้ำ ลักษณะของงานกิจกรรมนี้ประกอบด้วย โครงการชุมนุมเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย โครงการอาหารกลางวัน และการขุดบ่อเลี้ยงปลา การจัดกิจกรรมได้รับความสำเร็จดีมาก เพราะสอดคล้องกับความต้องการของเด็ก

นักเรียนและผู้ปกครอง ประกอบกับการดำเนินงานทั้ง 3 งานนี้ อยู่ในรูปครบวงจร เด็กนักเรียนและผู้ปกครองมองเห็นถึงผลที่ได้จากการลงมือปฏิบัติของนักเรียนอย่างชัดเจน คือ การทำแปลงปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงปลา เพื่อนำมาประกอบอาหาร ทั้งของโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนและการประกอบอาหารของนักเรียนที่พักอาศัยที่โรงเรียน

1.6 การจัดกิจกรรมศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตัวเองในด้าน เครื่องนุ่งห่มและเครื่องมือเครื่องใช้ การจัดกิจกรรมนี้ โรงเรียนจัดทำเป็นโครงการส่งเสริมวิชาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกตามความสนใจ การสอนเน้นการปฏิบัติให้สามารถผลิตสิ่งของขึ้นมาใช้ได้ นำมาอุปโภคและขายได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจ และภูมิใจที่ตนเองผลิตสิ่งของขึ้นมาเองได้ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ทำให้นักเรียนมีรายได้จากการขายผลผลิต เป็นการช่วยเหลือนักเรียนหรือผู้ปกครองที่มีฐานะยากจนเป็นส่วนหนึ่งอยู่แล้ว ทำให้นักเรียนและผู้ปกครองมีความพึงพอใจมาก กิจกรรมนี้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองของนักเรียนที่ต้องการให้บุตรหลานพึ่งตนเองได้ และจากการวิจัยของนิยม รอดเนียม (2530:116-122) ก็พบว่า ประชาชนมีความต้องการค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองของนักเรียนและประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับเหตุผลดังกล่าว สำหรับครู-อาจารย์ เมื่อเห็นนักเรียนที่ตนสอนมีความสนใจและมีความสำเร็จในการทำงานสูง ก็ย่อมจะเกิดความพึงพอใจ

1.7 การจัดกิจกรรมการศึกษา ส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองในด้านการพัฒนาบ้าน การดำเนินกิจกรรมได้ผลดีมาก เพราะมีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมบ้านพักในโรงเรียน ซึ่งการจัดกิจกรรมบ้านพักในโรงเรียนได้จัดให้นักเรียนรู้จักรับผิดชอบ ดูแลบ้านพักของตนเอง เช่น การทำความสะอาดบ้าน การจัดเครื่องมือเครื่องใช้ให้เป็นระเบียบ ตลอดจนการตกแต่งบริเวณให้สวยงาม โดยทางโรงเรียนสร้างบ้านไม้ไว้เป็นตัวอย่าง 1 หลัง เพื่อให้นักเรียนดูเป็นตัวอย่าง นอกจากนี้ยังมีการจัดประกวดบ้านพักของตนเอง ภาคเรียนละ 1 ครั้ง และได้เชิญผู้ปกครองนักเรียนมาศึกษาดูงานในโรงเรียน และร่วมเป็นกรรมการในการตัดสินการจัดดำเนินงานเช่นนี้จึงได้ผลดีมาก นักเรียน ผู้ปกครอง สนับสนุนเพราะเห็นว่า

การพัฒนาบ้านให้อยู่อาศัย เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมและทำให้นักเรียนและผู้ปกครองรู้จักปรับปรุงความเป็นอยู่ และสภาพแวดล้อมของชุมชนให้เหมาะสม

1.8 การส่งเสริมและพัฒนาโครงการโรงเรียนพี่-โรงเรียนน้อง เป็นกิจกรรมหนึ่งที่โรงเรียนสามารถดำเนินการได้ผลดีมาก เป็นเพราะอาจารย์ใหญ่ได้ใช้ความคุ้นเคยและความสัมพันธ์ส่วนตัวในฐานะเป็นศิษย์เก่าของผู้บริหารโรงเรียนพี่ ประกอบกับการมีมนุษยสัมพันธ์ดีทำให้โรงเรียนพี่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เป็นที่พึงพอใจของครู-อาจารย์ในโรงเรียนนาบัววิทยา

2. จำนวนบุคลากรในโรงเรียนมีน้อย และยังขาดความชำนาญ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การดำเนินงานในบางกิจกรรมได้ผลน้อย ซึ่งจากการสัมภาษณ์ครู-อาจารย์ของโรงเรียนในด้านภูมิหลัง พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุราชการ 1-5 ปี และได้รับการบรรจุแต่งตั้งในโรงเรียนนี้เป็นแห่งแรก ดังนั้น คณะครู-อาจารย์เหล่านี้จึงมีประสบการณ์ในการทำงานน้อย โดยเฉพาะกิจกรรมบางกิจกรรม จำเป็นต้องอาศัยความชำนาญของครูในการปฏิบัติงาน เช่น การผลิตสื่อบทเรียนสำเร็จ ครูจะต้องเข้าใจและมีความรู้ความชำนาญในการผลิตสื่ออย่างลึกซึ้ง จึงจะทำให้ได้สื่อที่มีคุณภาพ สำหรับปัญหาครูยังขาดประสบการณ์นี้จะส่งผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นอย่างมาก ดังที่ วิจิตร ศรีสอาน (2527:22) กล่าวว่า "ปัจจัยที่สำคัญที่จะเกื้อกูลให้เกิดคุณภาพได้แก่ คุณภาพของบุคลากร จำนวนวัสดุ อุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวกได้เข้ามาสนับสนุนเพื่อช่วยจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพ" จะเห็นว่า การดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพหรือได้รับความสำเร็จ ปัจจัยที่สำคัญอันหนึ่งก็คือคุณภาพของบุคลากร ซึ่งได้แก่ ความชำนาญ การมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ส่วนปัญหาที่เกี่ยวกับบุคลากรมีจำนวนน้อย ไม่พอที่จะปฏิบัติงานต่างๆได้ครบถ้วน หรือเพียงพอในแต่ละกิจกรรมก็ทำให้การดำเนินงานนั้นได้รับผลน้อยด้วยเช่นกัน

ดังที่งานวิจัยของ สุวิทย์ พรหมมา (2527:17) พบว่า ปัญหาที่อยู่ในเกณฑ์สูงของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก คือ ความไม่เพียงพอของบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะทางสำหรับบางหน้าที่ที่โรงเรียนต้องการ

3. งบประมาณในการดำเนินงานของโรงเรียนก็เป็นปัญหาที่ทาให้การดำเนินงานกิจกรรมต่างๆไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร บางกิจกรรมก็ได้ผลน้อย เช่น การจัดหน่วยเรียน ซึ่งจำเป็นต้องใช้งบประมาณเพื่อจัดหาวัสดุครุภัณฑ์สำหรับใช้เฉพาะในหน่วยเรียน ถึงแม้ว่าโรงเรียนจะได้รับงบประมาณแต่ก็ยังไม่เพียงพอ เพราะจำนวนเงินที่ได้รับนั้นขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียนที่เรียนอยู่หน่วยเรียน ถ้ามีจำนวนนักเรียนน้อยก็จะได้รับเงินจัดสรรน้อยด้วย ยิ่งก่อให้เกิดปัญหาการดำเนินงานเป็นอย่างไรๆ ดังนั้นถ้ากรมสามัญศึกษาต้องการให้ทางโรงเรียนดำเนินกิจกรรมได้ผลดีก็ควรให้การสนับสนุนงบประมาณแก่โรงเรียนมากขึ้น

4. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนนาบัววิทยามีคุณลักษณะดังนี้

4.1 มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน และต่อผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของกลุ่ม ไม่ว่าผลจะออกมาในรูปใดก็ตาม

4.2 มีความเพียรพยายาม มีความอดทน วิริยะ ที่ฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างไม่ย่อท้อ

4.3 มีความกล้า คือ กล้าคิด กล้าเสี่ยง ที่จะทำสิ่งใหม่ๆ แปลกๆ เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม

4.4 มีความสามารถในการปรับตัว มีอารมณ์ดี คงเส้นคงวา มีความยืดหยุ่น สามารถปรับรูปแบบของงานให้ เป็นไปตามความเร่งด่วน หรือเป็นไปตามความเปลี่ยนแปลงได้

4.5 มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ตัดสินใจภายในกรอบของอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีความยุติธรรมและเป็นผู้รับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา

4.6 ถือระเบียบปานกลาง ไม่เคร่งครัดจนเกินไป เป็นผู้ที่มีความหนักแน่น มีความสุขุม ไม่หุนเหิน และไม่นำเอาเรื่องส่วนตัวมาปนกับหน้าที่การงาน เป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติตาม

ข้อเสนอแนะ

ในการทำโครงการใหญ่ระดับชาติ เช่น โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในระดับมัธยมต้นนั้น เป็นโครงการที่สลับซับซ้อน ครอบคลุมพื้นที่หลายจังหวัด

และมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการหลายร้อยโรงเรียน กรมสามัญศึกษาคควรจัดเตรียมแผนปฏิบัติงานให้เป็นระบบ กล่าวคือ

1. ควรมีผู้บริหารโครงการซึ่งรับผิดชอบในการจัดการ ดูแลติดตามงาน โดยตรงเต็มเวลา เพื่อวางแผน สร้างระบบตรวจสอบ เตรียมข้อมูล ข้อเสนอเทศตัวบ่งชี้ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนโครงการแต่แรกเริ่ม ระบบดังกล่าวจะเป็นกรอบช่วยให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติโครงการทำงานได้อย่างตรงทิศทางให้ความมั่นใจแก่ผู้ร่วมงาน ตลอดจนการทำคู่มือการปฏิบัติงานแจกจ่ายแก่ผู้บริหาร อาจารย์ และผู้เกี่ยวข้องกับโครงการ
2. จัดการฝึกอบรมผู้เข้าร่วมปฏิบัติงานในโครงการ ตั้งแต่ระดับบริหารโครงการ ผู้ร่วมโครงการในเขต จังหวัด ตลอดจนโรงเรียนเพื่อให้เข้าใจโครงการ มาตรการและแผนปฏิบัติงาน อันจะทำให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานในโครงการทุกระดับมีความเข้าใจโครงการในทิศทางเดียวกัน
3. ในการจัดระบบติดตามและประเมินผลงาน ควรใช้หลายวิธีการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ควรใช้การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) ร่วมกับวิธีอื่นๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เจาะลึก และเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของโรงเรียนในการทำกิจกรรมต่างๆ
4. ควรมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้ทัน่วงที เช่น ในกรณีที่โรงเรียนไม่สามารถทำกิจกรรมที่ต้องใช้ความชำนาญเป็นพิเศษ อาทิ การทำบทเรียนสำเร็จรูป การจัดหน่วยเรียน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณในการจัดกิจกรรม การเบิกจ่ายงบประมาณให้ทัน่วงเวลาของการทำงานกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่อยู่ในท้องที่ยากจน โรงเรียนจะไม่สามารถจัดหางบประมาณจากชุมชนซึ่งยากจนอยู่แล้วได้ เป็นต้น
5. ควรมีการจัดการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการให้แก่สาธารณชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ รู้อย่างเป็นระบบ รวมทั้งจัดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง อันจะก่อให้เกิดความสนับสนุนโครงการโดยประชาชนในท้องถิ่น รวมทั้งประชาชนในระดับชาติด้วย